

Jävsituationen

- att hamna på två stolar

Alla som arbetar i offentlig förvaltning arbetar på medborgarnas uppdrag och i deras intresse. Demokrati och rättssäkerhet är grundläggande i all offentlig verksamhet. Som anställd eller förtroendevald får man aldrig missbruka sin ställning och därför är det jätteviktigt att motverka "korrupt beteende" som mutor och bestickning och att se till att man inte hamnar i jävsituationer.

När någon tar emot en så kallad otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning kallas denna för muta. Vad som bör räknas som "otillbörlig" är inte alltid så lätt att avgöra. Det är inte alltid lagen kan ge det stöd man behöver därför kan det ibland även bli nödvändigt att ta till sin egen förmåga att göra etiska val. Lagregler om mutor och bestickning finns i brottsbalken och de omfattar både anställda och förtroendevalda.

En annan situation som inte alltid är så lätt att genomskåda är jäv. Lagregler om jäv för offentliganställda finns bland annat i 11 § förvaltningslagen och i 6 kapitlet 24 – 27 §§ kommunallagen. Reglerna talar om när en anställd eller förtroendevald ska anses ha ett sådant intresse i ett ärende att hans eller hennes opartiskhet kan ifrågasättas.

JÄV

Om en och samma person i en kommunal förvaltning arbetar med både tillsyn och frågor kopplade till drift av anläggningar eller verksamheter som är föremål för sådan tillsyn, då uppstår en jävsituation. Så säger regeln. Om en och samma person ska ta hand om både tillsyn och drift på till exempel kommunala vatten- och avloppsanläggningar, energi- och fjärrvärmeverk och lokaler för livsmedelshantering blir det en jävsituation.

DRIFT OCH TILLSYN I SAMMA ORGANISATION

Många kommuner har slagit ihop miljö- och teknikförvaltningarna. Det är oftast inga problem att göra så. Alla som arbetar i en sådan förvaltning blir inte automatiskt jäviga för att enheten

har hand om både drift och tillsyn. Det är i stället vad var och en gör som är avgörande. Bestämmelserna om jäv gäller vid alla hantering av ärenden men det handlar om den enskilde tjänstemannen eller förtroendevalda som har med ärendet att göra, inte hela förvaltningen. Det handlar om på vilket sätt den enskilde anställde eller förtroendevalda har med verksamheten att göra. Nämnden eller förvaltningen som kollektiv omfattas alltså inte av jäv.

Om en kommun har en organisation med en nämnd som i nämndreglementet är ansvarigt både för miljötillsynen och räddningstjänsten, idkar nämnden tillsyn över sin egen verksamhet. Det kan gälla till exempel vid tillsyn av räddningstjänstens övningsfält och av kemiska ämnen på brandstationen. Det är i dessa fall som nämnden bli jävig och besluten ogiltiga.

EN ORGANISATION SOM UPPFYLLER KOMMUNALLAGEN

Enligt en dom i länsrätten uppfyller organisationen i bilden till höger med särskilda avdelningar kommunallagens intentioner.

Kommunen har två myndighetsnämnder (miljönämnden och byggnadsnämnden) och en verksamhetsnämnd (tekniska nämnden). På förvaltningssidan finns en samhällsbyggnadsförvaltning med en samhällsbyggnadschef.

Under denna finns ett miljökontor (eller avdelning etc.), ett bygg- och plankontor, ett tekniskt kontor samt räddningstjänst med egna verksamhetschefer. Tekniska nämnden är anställningsmyndighet för miljökontorets

personal, medan kommunstyrelsen fastställer lönerna. I praktiken görs detta av samhällsbyggnadschefen genom delegation.

Samhällsbyggnadschefen har ansvar för all förvaltningspersonal, men har inget verksamhetsansvar för de fyra kontoren/avdelningarna. Kommunstyrelsen har det formella arbetsgivaransvaret för miljöchefen vilket betyder att miljöchefen kan ta ansvar för den tillsyn som riktar sig mot kommunens (tekniska nämndens) verksamhet.

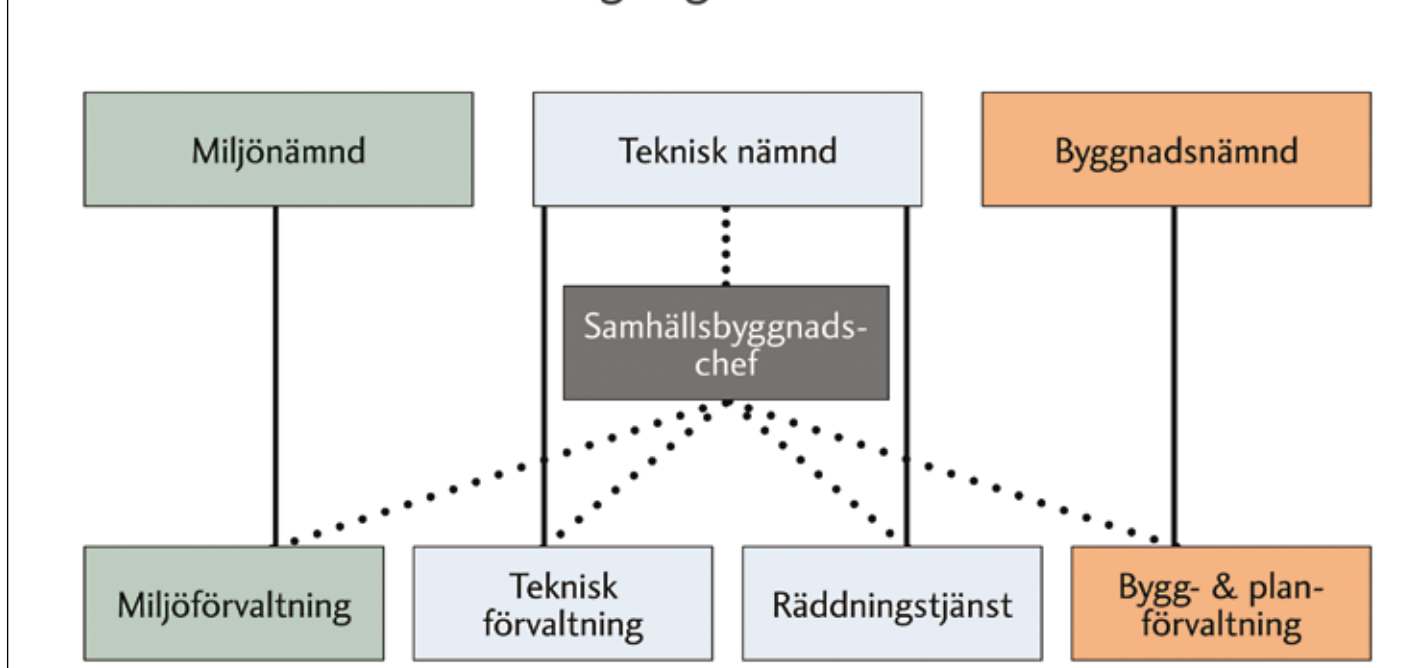
VÄGLEDNINGSPROBLEM HOS LÄNSSTYRELSEN

När det gäller länsstyrelsernas tillsynsvägledning finns det ett uppenbart problem på grund av att en jävsituation kan uppstå om ärendet som vägledningen gäller senare överklagas. Det har funnits en diskussion om detta under flera år. Å ena sidan anser länsstyrelserna att de ofta hamnar utanför ramarna för tillsynsvägledning och i stället hamnar i en beslutsprocess.

Kommunerna anser å sin sida att de inte får den tillsynsvägledning de har rätt till när de behöver det. Tillsyns- och föreskriftsrådets har i uppdrag att stärka samordningen och bidra till ökad samsyn kring tillsynsvägledningen. För att göra juridiken kring jäv mer tydlig har rådet gett ut en broschyr i ämnet, Jäv – i samband med tillsynsvägledning.

Cicci Wik

En förvaltningsorganisation som håller

Testa din förvaltning

Med nedanstående frågor kan du ta reda på om din organisation riskerar tillsyns- och delikatessjäv. För att leva upp till kommunallagens regler bör svaret vara JA på de två första frågorna och NEJ på resten. Frågorna gäller en sammanslagen förvaltning.

Tillsynsjäv JA NEJ

Är drift- och tillsynsuppgifter åtskilda genom separata avdelningar?

Finns det delegation direkt från nämnden till särskild tjänsteman om drift- och tillsynsuppgifter inte är åtskilda genom separata avdelningar?

Finns det personer som arbetar både med tillsyns- och driftuppgifter?

Har någon tjänsteman både driftsansvar och delegation att fatta beslut inom myndighetsutövning?

Delikatessjäv

Har förvaltningschefen personalansvar inom miljökontoret/avdelningen?

Löneförhandlar förvaltningschefen för personal på miljökontoret/avdelningen?

Har förvaltningschefen budgetansvar för miljökontorets/avdelningens medel?

Kan en utomstående uppfatta det som att förvaltningschefen kan utsätta personal inom miljökontoret/avdelningen för otillbörlig påtryckning när det gäller miljötillsyn som riktar sig mot kommunen?

FAKTA OM JÄV

Bestämmelserna om jäv för förtroendevalda i kommunala nämnder och för de anställda i kommunen finns i 6 kap 25 § kommunallagen (KL). En förtroendevald eller anställd är jävig om:

1. ...saken angår honom själv eller hans make, sambo, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom själv eller någon närstående.
2. ..han eller någon närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång.
3. ..ärendet rör tillsyn över sådan kommunal verksamhet som han själv är knuten till.
4. ..han har fört talan som ombud eller mot ersättning biträdd någon i saken.
5. ..det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i ärendet.

Jäv kan förebyggas genom att kommunen:

- tar upp jävsfrågan så fort en sammanslagning av nämnder ska utredas
- lyfter känsliga objekt till kommunstyrelsen, annan nämnd, grannkommun och länsstyrelse
- låter revisorerna belysa frågan om jäv i sina årliga utredningar
- beslutar om tydliga reglementen och delegationsordningar

Om du vill veta mer hittar du källorna här:

- www.sweden.gov.se
Publikationer: "OM MUTOR OCH JÄV – en vägledning för offentligt anställda"
- www.naturvardsverket.se
- under rubriken "Tillsyn och egenkontroll"

hittar du broschyren: Jäv i samband med tillsynsvägledning

- www.skl.se
Publikationen: "Jäv och beroende – enkät om miljö och hälsoskydd i kommunerna 2007"